

**Doporučení CM/Rec(2015)3
Výboru ministrů členským státům
o přístupu mladých lidí^[1] ze znevýhodněných čtvrtí k sociálním právům**

*(přijato Výborem ministrů dne 21. ledna 2015
na 1217. zasedání delegátů ministrů)*

Výbor ministrů, v souladu s článkem 15.b Statutu Rady Evropy,

u vědomí toho, že cílem Rady Evropy je dosažení větší jednoty mezi jejími členy a že tento cíl může být uskutečňován zejména podporou politiky mládeže založené na společných zásadách;

s ohledem na Evropskou sociální chartu, otevřenou k podpisu v roce 1961 (ETS č. 35) a revidovanou v roce 1996 (ETS č. 163), (dále jen „Evropská sociální charta“), zejména její článek 1 (Právo na práci), článek 7 (Právo dětí a mladých osob na ochranu), článek 9 (Právo na poradenství při volbě povolání), článek 10 (Právo na přípravu k výkonu povolání), článek 11 (Právo na ochranu zdraví), článek 15 (Právo osob s postižením na nezávislost, sociální integraci a na účast v životě společnosti), článek 17 (Právo dětí a mladých osob na sociální, právní a hospodářskou ochranu), článek 19 (Právo migrujících pracovníků a jejich rodin na ochranu a pomoc), článek 21 (Právo na informace a konzultace), článek 30 (Právo na ochranu před chudobou a sociálním vyloučením) a článek 31 (Právo na bydlení), jakož i na příslušné závěry a rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva a zprávy Vládního výboru;

připomínáje usnesení CM/Res(2008)23 Výboru ministrů o politice mládeže Rady Evropy;

připomínáje následující doporučení Výboru ministrů členským státům:

- doporučení Rec(2003)8 o podpoře a uznávání neformálního vzdělávání/učení mladých lidí;
- doporučení Rec(2003)19 o zlepšování přístupu k sociálním právům;
- doporučení Rec(2004)13 o účasti mladých lidí na místním a regionálním životě;
- doporučení Rec(2006)5 o Akčním plánu Rady Evropy na podporu práv a plného zapojení osob se zdravotním postižením do společnosti: zlepšení kvality života osob se zdravotním postižením v Evropě 2006–2015;
- doporučení CM/Rec(2007)13 pro gender mainstreaming ve vzdělávacím procesu;
- doporučení CM/Rec(2010)7 o Chartě Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům;

- doporučení CM/Rec(2011)12 o právech dětí a sociálních službách vstřícných k dětem a rodinám;
- doporučení CM/Rec(2011)14 o zapojení osob se zdravotním postižením do politického a veřejného života;

připomíná doporučení Parlamentního shromáždění č. 1437 (2000) o „neformálním vzdělávání“ a 1978 (2011) „Směrem k evropské rámcové úmluvě o právech mládeže“, jakož i odpovědi na tato doporučení přijaté Výborem ministrů;

připomíná revidovanou Evropskou chartu o účasti mladých lidí na místním a regionálním životě Kongresu místních a regionálních orgánů Rady Evropy a usnesení 319 (2010) o integraci mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí;

dále s ohledem na:

- závěrečné prohlášení přijaté na 5. konferenci evropských ministrů odpovědných za mládež (Bukurešť, 27.–29. dubna 1998), zejména odkazy týkající se aktivního občanství a účasti mládeže, neformálního vzdělávání, integrace do společnosti a sociální soudržnosti;
- závěrečné prohlášení přijaté na 6. konferenci evropských ministrů odpovědných za mládež (Soluň, 7.–9. listopadu 2002), zejména odkazy týkající se přístupu mladých lidí, především těch ze znevýhodněných skupin, k informacím, které se jich týkají, podpory vytváření vnitrostátních politik mládeže založených na obecných společných zásadách a co největšího zapojení mladých lidí a jejich organizací do přípravy těchto politik;
- prohlášení a akční plán přijaté na třetím summitu hlav států a předsedů vlád Rady Evropy (Varšava, 16.–17. května 2005), v nichž bylo uvedeno, že Rada Evropy bude dále rozvíjet své jedinečné postavení v oblasti mládeže;
- prohlášení „Making gender equality a reality“ (Zajištění skutečné rovnosti pohlaví) z května 2009, jímž Výbor ministrů vyzval členské státy, aby se plně zavázaly překlenout rozdíly mezi rovností de jure a de facto prostřednictvím účinného gender mainstreamingu.
- Štrasburskou deklaraci o Romech přijatou Výborem ministrů (CM(2010)133) dne 20. října 2010, v níž se členské státy Rady Evropy zavázaly přijmout a provádět právní předpisy proti diskriminaci, zejména v oblasti zaměstnanosti, přístupu ke spravedlnosti a poskytování zboží a služeb, včetně přístupu k bydlení a klíčovým veřejným službám, jako je zdravotní péče a vzdělávání;
- prohlášení přijaté na 8. konferenci evropských ministrů odpovědných za mládež a Agenda 2020 – program pro budoucnost politiky mládeže Rady Evropy;
- obecné politické doporučení č. 13 (CRI(2011)37) Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) o boji proti protiromskému smýšlení a diskriminaci vůči Romům;

s ohledem na práci, kterou odvádí mládežnický sektor Rady Evropy na podporu lidských práv, sociálního začlenění a aktivní účasti mladých lidí, zejména prostřednictvím projektu „Enter!“ realizovaného od roku 2009;

zdůrazňuje, že předpokladem pro začlenění a aktivní občanství všech mladých lidí je přístup ke kvalitnímu vzdělávání, stabilnímu zaměstnání, slušným životním podmínkám, odpovídající dopravě, zdravotní péči, technologiím a příležitostem pro sociální, kulturní a hospodářské zapojení;

u vědomí toho, že mladí lidé ze znevýhodněných čtvrtí, zejména žijí-li v chudobě, jsou při přechodu k plné samostatnosti a dospělosti zranitelnější vůči všem druhům rizik, včetně špatného tělesného a duševního zdraví, zneužívání návykových látek, sebepoškozování, násilí, diskriminace a vyloučení;

uznává, že mnozí mladí lidé ze znevýhodněných čtvrtí jsou motivováni přispět ke zlepšení své vlastní situace a situace svých komunit; a uznává pozitivní roli, již mohou mladí lidé a jejich organizace hrát v rámci sociální soudržnosti;

maje na zřeteli demografické změny probíhající v celé Evropě a otázky migrace, které se rovněž dotýkají mládeže;

jsa znepokojen pokračujícím zhoršováním sociální situace a životních příležitostí mladých lidí v souvislosti s evropskou hospodářskou krizí,

1. doporučuje vládám členských států, aby vytvořily a prováděly udržitelné, fakticky podložené veřejné politiky, které zohledňují specifické situace a potřeby mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí. Tyto politiky by se měly zaměřit na prevenci a vymýcení chudoby, diskriminace, násilí a vyloučení, jimž tyto mladí lidé čelí, a to prostřednictvím:

a. zlepšování životních podmínek mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí poskytováním dostupných, cenově dostupných a mládeži uzpůsobených veřejných služeb a dalších opatření v oblasti vzdělávání a odborné přípravy, zaměstnanosti a povolání, zdraví, bydlení, informací a poradenství, sportu, volného času a kultury;

b. provádění konkrétních opatření směřujících k odstranění segregace a izolace, které negativně dopadají na znevýhodněné čtvrti bez ohledu na jejich polohu;

c. podpory smysluplných příležitostí a programů konzultací a účasti mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí ve všech záležitostech souvisejících s plánováním a správou prostředí, v němž žijí;

d. provádění konkrétních opatření, jejichž cílem je umožnit všem mladým lidem vykonávat bez diskriminace svou aktivní roli ve společnosti;

e. uznání úlohy neformálního vzdělávání a práce s mládeží a těch, kteří je poskytují, zejména pracovníků s mládeží a mládežnických organizací, v rámci prevence diskriminace, násilí a vyloučení a podpory aktivního občanství ve znevýhodněných čtvrtích a poskytovat podporu jejich rozvoje;

f. rozvíjení přístupů – citlivých z hlediska rovnosti pohlaví – k vytváření politik mládeže ve znevýhodněných čtvrtích a podporovat budování kapacit a rovnou účast mladých žen a mladých mužů;

2. doporučuje vládám členských států, aby při formulování a provádění politik a programů braly v úvahu opatření navrhovaná v dodatku tohoto doporučení a aby vyzývaly místní a regionální orgány k tomu, aby činily totéž;

3. doporučuje, aby orgány odpovědné za mládež v členských státech zajistily, aby toto doporučení, včetně dodatku, bylo přeloženo a co nejvíce šířeno, zejména mezi mladými lidmi, a to komunikačními prostředky vhodnými pro mládež;

4. žádá generálního tajemníka Rady Evropy, aby na toto doporučení upozornil vlády států, které jsou stranami Evropské kulturní úmluvy (ETS č. 18) a které nejsou členskými státy Rady Evropy.

Dodatek k doporučení CM/Rec(2015)3

Navrhovaná opatření týkající se přístupu mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí k sociálním právům

Tento dodatek navrhuje řadu opatření, která mohou přijmout místní, regionální nebo národní orgány v rámci svých příslušných pravomocí a s náležitým ohledem na skutečné podmínky v jednotlivých státech. Byla vypracována na základě praktických zkušeností v oblasti práce s mládeží prostřednictvím projektu „Enter!“, který je od roku 2009 řízen mládežnickým sektorem Rady Evropy spolu s meziodvětvovými partnery. Vycházejí ze skutečných podmínek života mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí a zkušeností uváděných pracovníky s mládeží, tvůrci politik, výzkumnými pracovníky a všemi zúčastněnými stranami mládežnického sektoru Rady Evropy. Poskytují rámec, v němž mohou odpovědné vládní orgány, počínaje národní úrovní až po místní úroveň, formovat své úsilí na podporu mladých lidí, kteří čelí výzvám při přístupu k sociálním právům, zejména pocházejí-li ze znevýhodněných čtvrtí.

Ačkoli jsou tyto návrhy přínosné z hlediska přístupu všech mladých lidí k sociálním právům, mohou mít významnější dopad na mladé lidi ve znevýhodněných čtvrtích, neboť právě u nich je největší pravděpodobnost výskytu násilí, vyloučení a diskriminace.

Orgány členských států odpovědné za mládež se vybízejí k tomu, aby šířily a prováděly toto doporučení a jeho návrhy, zejména aby je začlenily do vnitrostátních mládežnických a sociálních politik, informovaly o nich místní a regionální orgány a podporovaly je při jejich provádění a dále aby iniciovaly meziodvětvová partnerství a partnerství mezi institucemi v oblasti přístupu mladých lidí k sociálním právům. Zástupci mladých lidí, zejména těch nejvíce dotčených, by měli být zapojeni do diskusí a rozhodovacích procesů týkajících se tohoto doporučení.

Příslušné orgány se vybízejí k tomu, aby návazně sledovaly, zaznamenávaly a vyhodnocovaly pokrok iniciativ v oblasti mládežnických a sociálních politik vyplývajících z tohoto doporučení, pomocí interdisciplinárního přístupu, a to shromažďováním důkazů o potřebách mládeže z co největšího počtu relevantních zdrojů, zapojením co nejširší škály sociálních partnerů a zajištěním toho, aby do tohoto úsilí byli jako rovnocenní partneři začleněni ti nejvíce dotčení (například mladí lidé ve znevýhodněných čtvrtích, pracovníci s mládeží a mládežnické organizace, které je podporují). Po celou dobu musejí být v ohnisku zájmu skutečné podmínky mladých lidí žijících ve znevýhodněných čtvrtích, které jsou často určovány vícenásobnou diskriminací, omezením práv a marginalizací.

A. Zlepšování životních podmínek mladých lidí ve znevýhodněných čtvrtích

i. Vzdělávání a odborná příprava

Mladí lidé ve znevýhodněných čtvrtích čelí široké škále překážek, jež jim brání plně požívat práva na vzdělání, a výzev, které jim znemožňují naplnit jejich vzdělávací potenciál, počínaje nedostatkem fyzického přístupu k vzdělávacím institucím přes špatnou kvalitu vzdělávání až po neúspěch při vzdělávání. Následující opatření pomáhají mladým lidem žijícím ve znevýhodněných čtvrtích při přístupu k jejich právu na vzdělání:

- investovat do vzdělávání a odborné přípravy pro znevýhodněné čtvrti, od předškolního vzdělávání až po terciární vzdělávání;
- realizovat rozpočtování, které zohledňuje rovnost pohlaví a další formy rovnosti příjemců, a tím podporovat rovný přístup ke vzdělávacím zdrojům a jejich využívání;
- aktualizovat vzdělávací osnovy tak, aby lépe odpovídaly potřebám mladých lidí z hlediska jejich zaměstnatelnosti a výzvam, jimž mladí lidé čelí na trhu práce;
- zvýšit atraktivitu a relevanci odborné přípravy pro mladé lidi, kteří nejsou zvyklí na akademické metody;
- zlepšit postavení, uznání a zdroje poradenství při volbě povolání v rámci školského systému;
- poskytovat dodatečnou podporu (nákup knih, oblečení, stravování apod.) těm, kteří si nemohou dovolit náklady spojené s účastí na vzdělávání nad rámec školního, a tím zajistit, aby přístup ke vzdělání nebyl závislý na finančních zdrojích jednotlivců a jejich rodin;
- vytvářet mechanismy, jejichž prostřednictvím mohou školy a pedagogičtí pracovníci co nejdříve posuzovat a rozpoznávat učební a sociální problémy a kulturní či jiné překážky bránící úspěšnému dokončení vzdělávání, a zavádět specifická opatření, která zamezí předčasnému odchodu studentů ze školy;
- zajistit dostupnost kvalitních příležitostí „druhé šance na vzdělání“ pro mladé lidi, kteří vzdělávání předčasně ukončili, včetně programů neformálního vzdělávání a mobility zaměřených na zvyšování sebevědomí a podnikavosti a praktické odborné přípravy zaměřené na získávání dovedností a kvalifikací;

- podporovat rozvoj partnerství v oblasti neformálního vzdělávání mezi školami, pracovníky s mládeží a nezávislými mládežnickými organizacemi, a to v rámci holistické strategie celoživotního učení, jejímž středobodem jsou potřeby studentů a jejich aktivní zapojení;
- začlenění výchovy k demokratickému občanství a lidským právům do školních osnov, zejména na úrovni primárního a nižšího sekundárního vzdělávání, a vytváření partnerství mezi učiteli a pracovníky s mládeží za účelem vzájemné podpory při poskytování této výchovy;
- provádění konkrétních opatření prostřednictvím mediačních činností, mimo jiné s cílem zajistit, aby školy byly bezpečné a nedocházelo v nich k šikaně ani k žádným projevům předsudků, diskriminace, segregace, sexuálního obtěžování či jakékoli formy násilí;
- podporovat komplexní vzdělávání a informace v oblasti zdraví, výživy a sexuální výchovy pro mladé lidi a tím podpořit jejich schopnost informovaně se rozhodovat;
- rozvíjet participativní školské komunity prostřednictvím mechanismů pro zapojování studenty volených zástupců do rozhodovacích procesů ve školách;
- přizpůsobit programy odborné přípravy učitelů výzvám spojeným s prací s mladými lidmi ze znevýhodněných čtvrtí, a to začleněním nového obsahu (například sociálních otázek, sociální identity či obav mladých lidí) a nových přístupů (například mezikulturního přístupu, rovnosti pohlaví a mediace) a rozvíjením partnerství mezi pracovníky, kteří mají blízko k mladým lidem v těchto čtvrtích (například pracovníky s mládeží), a příslušnými vzdělávacími programy;
- podporovat a usnadňovat mobilitu studentů mezi různými sektory vzdělávání, jinými slovy mezi programy školského vzdělávání a programy neformálního vzdělávání/učení, prostřednictvím konkrétních opatření, včetně možného uznávání a certifikace učení získaného prostřednictvím neformálního a informálního vzdělávání/učení;
- při vypracovávání strategií a politik vzdělávání zohledňovat zvláštní okolnosti a překážky, které ztěžují přístup ke vzdělání mladým lidem, jejichž rodiny vedou kočovný život, dočasně migrují (například migrace za prací) nebo mají status uprchlíků či žadatelů o azyl.

ii. Zaměstnání a povolání

Mladí lidé žijící ve znevýhodněných čtvrtích čelí při přechodu do pracovního života vážným výzvám, včetně nedostatečné kvalifikace, nedostatečného sebevědomí, stigmatizace či diskriminace, a na samotném trhu práce se pak často setkávají s nejistými pracovními podmínkami. Tyto problémy zhoršuje skutečnost, že čtvrti, v nichž žijí, jsou často periferní, izolované a segregované. Následující opatření účinně usnadňují přechod mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí do udržitelného a stabilního zaměstnání:

- přizpůsobit programy přípravy, odborné přípravy a praktické učňovské přípravy tak, aby byly inkluzivní, měly vazbu na pracovní příležitosti a měly jasně definované cesty postupu;

- vyvíjet veškeré úsilí (zejména prostřednictvím právních předpisů) k zajištění přiměřeného odměňování učňů tak, aby praktická učňovská příprava byla pro mladé lidi ze znevýhodněných čtvrtí životaschopnou alternativou;
- zajistit (zejména prostřednictvím právních předpisů), aby stáže byly pro začínající mladé lidi bezpečnou a legální formou zaměstnání a životaschopným místem vstupu na trh práce. Zapojením zaměstnavatelů do tohoto procesu lze zajistit lepší výsledky;
- zlepšovat stávající přístupy a rozvíjet nové přístupy k informacím a kariérovému poradenství pro mládež, a to s přihlédnutím ke specifickým překážkám, s nimiž se mladí lidé ze znevýhodněných čtvrtí setkávají při hledání a získávání příležitostí k odborné přípravě, praktické učňovské přípravě a následného zaměstnání;
- usnadnit mladým lidem ze znevýhodněných čtvrtí přístup k příležitostem k učení se na pracovišti ve veřejném i soukromém sektoru, a to i prostřednictvím partnerství mezi příslušnými sociálními partnery;
- vybízet odpovědné orgány (místní orgány, vzdělávací instituce atd.), aby partnersky spolupracovaly s dalšími sociálními partnery (místními podniky, velkými společnostmi, odborovými organizacemi, obchodními komorami) na vytváření programů pracovních zkušeností pro mladé lidi, pro něž je obtížné takové zkušenosti bez další podpory získat;
- prošetřit proveditelnost vytvoření a provádění „záruky pro mladé“, včetně opatření nezbytných k zajištění toho, aby žádný mladý člověk nezůstal mimo vzdělávání, odbornou přípravu či zaměstnání déle než čtyři měsíce;
- uznávat zkušenosti získané prostřednictvím neformálního vzdělávání a práce v komunitě jako relevantní pracovní zkušenost pro trh práce. To vyžaduje výměnu osvědčených postupů mezi příslušnými sociálními partnery (poskytovateli vzdělávání a odborné přípravy, zaměstnavateli a jejich sdruženími, mládežnickými organizacemi, poskytovateli práce s mládeží atd.);
- investovat do zlepšování přístupu veřejnosti k informačním technologiím prostřednictvím stávajících veřejných služeb (center mládeže, veřejných knihoven, mediálních center, informačních a poradenských center pro mládež atd.);
- začlenit kariérové poradenství a podpůrná opatření pro mládež hledající zaměstnání do programů poskytovatelů veřejné práce s mládeží a komunitní práce a zařízení formálního vzdělávání (semináře zaměřené na vyhledávání informací o zaměstnání, psaní životopisů, techniky rozhovorů atd.);
- usnadnit přístup mladých lidí k programům mikrofinancování a družstevního financování, a tím zlepšit podmínky pro sociální podniky a podnikání mladých lidí;
- prostřednictvím relevantních daňových úlev či jiných forem finanční podpory navrhnout pobídky pro zúčastněné strany ze soukromého sektoru, zejména místní podniky, s cílem zajistit kvalitní zaměstnání;
- investovat do finančně dostupných veřejných zařízení péče o děti, u nichž lze zajistit slučitelnost s pracovní dobou, a tím usnadnit přístup mladých rodičů na trh práce;

- poskytovat veřejným a soukromým zúčastněným stranám pobídky k provádění opatření, která zohledňují problémy mladých rodin při sladování pracovního a rodinného života (programy rodičovské dovolené pro otce, pružné pracovní režimy, zařízení péče o děti atd.);
- při vytváření strategií a politik zaměstnanosti zohledňovat specifické překážky bránící vstupu mladých lidí do zaměstnání.

iii. Bydlení

Mladí lidé žijící ve znevýhodněných čtvrtích čelí vážným překážkám bránícím nezávislému životu, včetně získání slušného, cenově dostupného a bezpečného bydlení. Na soukromém trhu jsou aktivně diskriminováni a často nemají přístup k sociálnímu bydlení, mohou být vystaveni riziku bezdomovectví nebo špatných životních podmínek, které poškozují jejich zdraví a blaho a brání jim v udržení místa ve vzdělávání nebo zaměstnání. Následující opatření se ukázala být účinná a pomáhají zajišťovat přístup mladých lidí k bydlení:

- vybízet odpovědné orgány k provádění opatření na zlepšení přístupu mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí k uspokojivému a cenově dostupnému bydlení;
- při plánování a provádění strategie bydlení aktivně zohledňovat zvláštní potřeby nejzranitelnějších skupin – včetně mladých lidí ohrožených bezdomovectvím nebo již bez domova, mladých rodin, mladých lidí, zejména patří-li k menšinám nebo obětím domácího násilí – týkající se bydlení, a to zvážením možnosti zapojit je do rozhodování;
- zjednodušit postupy pro získání pomoci v oblasti bydlení prostřednictvím intenzivní koordinace mezi obecním bydlením a dalšími relevantními sociálními službami;
- usnadňovat šíření aktuálních informací o dostupném bydlení a pomoci v oblasti bydlení prostřednictvím příslušných komunikačních prostředků vhodných pro mládež a využívat stávající veřejné infrastruktury, jako jsou informační centra pro mládež a místa pro práci s mládeží;
- vybízet příslušné orgány a pomáhat příslušným orgánům rozvíjet „smíšené trhy s bydlením“, které nabízejí kompletní škálu rozmanitých forem bydlení, od sociálního bydlení až po soukromé pronájmy přizpůsobené potřebám mladých lidí vstupujících do samostatného života;
- podporovat odpovědné orgány při zavádění „programů smíšeného bydlení“ s cílem zajistit vnitřní rozmanitost místních komunit a zabránit segregaci a vytváření ghett;
- zavést mechanismy, které zajistí dodržování minimálních bezpečnostních, zdravotních a hygienických norem napříč celým smíšeným trhem s bydlením (soukromým i veřejným), včetně provádění opatření, která upozorní příslušné orgány na nedodržování těchto norem (inspekce na místě, stížnostní mechanismy), ve spolupráci s institucemi na ochranu spotřebitele a jinými relevantními institucemi. Informace o těchto normách a mechanismech je nutné široce šířit komunikačními prostředky vhodnými pro mládež;

- poskytovat „tábořiště“ s přístupem k čisté vodě, elektřině a řádné hygieně, která mohou být využívána kočovnými komunitami, a dále doplňkovou mediační podporu pro případ, že by se tyto iniciativy setkaly s odporem komunity.

iv. Zdraví

Mladí lidé žijící ve znevýhodněných čtvrtích jsou více ohroženi specifickými zdravotními riziky a současně je méně pravděpodobné, že mají přístup a mohou využívat kvalitní zdravotnické služby v oblasti prevence a péče. Následující přístupy se ukázaly být účinné a podporují mladé lidi, kteří mají potíže při uplatňování svého práva na zdraví:

- usnadňovat přístup mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí k bezplatné a kvalitní zdravotní péči prostřednictvím mládeži uzpůsobených zdravotnických a sociálních služeb a zdravotních informací, a to prostřednictvím komunikačních prostředků vhodných pro mládež (zejména internetových sociálních médií);

- věnovat zvláštní pozornost zdravotním potřebám zvláště zranitelných skupin mladých lidí, u nichž dochází k několika formám vyloučení (včetně mladých Romů a migrujících žen, mladých lidí ve špatném duševním zdravotním stavu, mladých lidí se zdravotním postižením, mladých lidí nakažených virem HIV atd.);

- řešit kulturní, postoje a jiné překážky ztěžující přístup mladých lidí, včetně jazykových bariér mezi pacienty a zdravotnickými pracovníky, prostřednictvím vhodných opatření (například zajištěním tlumočení, kulturní mediace atd.);

- investovat do vytvoření a provádění zdravotních programů a krizových poradenských služeb pro mládež prostřednictvím vzdělávacích, osvětových a podpůrných programů týkajících se zdravého a odpovědného životního stylu (zaměřených zejména na zneužívání návykových látek, závislost, sexuální a reprodukční zdraví, předčasné, neplánované či krizové těhotenství, duševní zdraví, sport, výživu, rodinné a pracovní perspektivy a celkové blaho) prostřednictvím stávajících veřejných institucí v oblasti práce s mládeží, vzdělávacích a komunitních institucí. Do propagace a aktualizace těchto programů ve znevýhodněných čtvrtích lze účinně zapojit pracovníky s mládeží, sociální pracovníky a zdravotní sestry;

- vytvářet programy vybízející lékaře, zdravotní sestry a komunitní zdravotnické pracovníky k tomu, aby si dle aktuálních potřeb rozšiřovali kompetence v oblastech, jako jsou mezikulturní aspekty vztahů mezi zdravotnickými pracovníky a pacienty, citlivost k otázkám rovnosti pohlaví, neochota hovořit o lékařských záležitostech, mládeži uzpůsobené přístupy ve zdravotnictví atd., a to prostřednictvím různých opatření (včetně příležitostí k celoživotnímu učení, výměny postupů a odborných znalostí s jinými pracovníky působícími ve znevýhodněných čtvrtích atd.);

- vypracovat zdravotní strategie zohledňující potřeby dotčených mladých lidí, a to zapojením mladých lidí a pracovníků s mládeží ze znevýhodněných čtvrtí přímo do přípravných a rozhodovacích procesů;

- podporovat sport jako jeden ze způsobů udržení zdravého životního stylu a prevence budoucích zdravotních obtíží, v rámci školy i mimo ni, prostřednictvím opatření k zajištění plného a rovného přístupu k veřejným sportovním zařízením, včetně investic do jejich poskytování a zkvalitňování.

v. Informace a poradenství

Mladí lidé žijící ve znevýhodněných čtvrtích mají z důvodu polohy a nedostatečných zdrojů omezený přístup k informacím a poradenství. Právě oni však patří k těm, kteří takové služby potřebují nejvíce. Následující přístupy zlepšují dostupnost informací a poradenství pro tyto mladé lidi:

- investovat do zlepšování komplexních a plně přístupných informačních systémů pro mládež (a pokud neexistují, zvážit proveditelnost jejich vytvoření), které poskytují aktuální a mládeži uzpůsobené informace, mimo jiné o sociálních právech, občanském a sociálním zapojení či mezinárodní mobilitě, a které plně využívají nové informační a komunikační technologie (IKT);
- zajistit, aby poradenští pracovníci a další odborníci pracující přímo s mladými lidmi měli k dispozici odbornou přípravu v oblasti mezikulturních otázek a citlivosti k otázkám rovnosti pohlaví;
- zajistit dostupnost mládeži uzpůsobených informačních a poradenských služeb prostřednictvím stávající komunitní infrastruktury v dané čtvrti (zdravotních center, center mládeže, škol, mládežnických organizací atd.);
- provádět opatření k následnému sledování a zajištění kvality a účinnosti mládeži uzpůsobených informačních a poradenských služeb na základě uznávaných norem.

vi. Sport, volný čas a kultura

Sportovní, volnočasové a kulturní vyžití se v Evropě stále více mění v komoditní zboží, jehož dostupnost je často spojena se značnými finančními výdaji, které si mladí lidé ze znevýhodněných čtvrtí nemohou dovolit. Přístup mladých lidí k sportovnímu, volnočasovému a kulturnímu vyžití ztěžují další překážky, jako je omezené povědomí, nedostatečná informovanost, fyzická vzdálenost či špatná dostupnost, a to přestože se toto vyžití paradoxně považuje za vynikající kanál pro zapojení a aktivní občanství. Následující opatření se ukázala být přínosná při zlepšování přístupu mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí k sportovnímu, volnočasovému a kulturnímu vyžití:

- vybavit znevýhodněné čtvrti plně přístupnými a cenově dostupnými sportovními a volnočasovými zařízeními a zkvalitnit již existující zařízení, a to za plné účasti komunit, jichž se tato volba dotýká;
- začlenit strategie rozvoje a účasti komunit tak, aby byly co nejlépe využity stávající služby (práce s mládeží, vzdělávání, komunitní služby, informační a poradenské služby, kulturní instituce atd.);
- uznat potenciál sportovního a kulturního vyžití při podpoře aktivního zapojení mládeže a občanství, sociální soudržnosti, začlenění a blaha, a posílit význam tohoto vyžití v rámci programů rozvoje komunit;
- vzít na vědomí specifické výzvy, jimž mohou mladí lidé čelit při snaze o účast na sportovních aktivitách, práci s mládeží a jiných aktivitách mimo kontrolu jejich rodin, a provádět opatření citlivá z hlediska kultury a rovnosti pohlaví, která zajišťují přístup k těmto aktivitám a začlenění mladých lidí obou pohlaví do těchto aktivit;

- zlepšit přístupnost a cenovou dostupnost kulturního vyžití, včetně divadel, koncertů či výstav, pro mladé lidi ze znevýhodněných čtvrtí;
- poskytovat mladým lidem ze znevýhodněných čtvrtí poradenství a příležitosti k tomu, aby mohli účinným využíváním svého talentu a kulturní tvořivosti aktivně přispívat ke zlepšování svých komunit.

B. Odstranění segregace a podpora sociálního začleňování

Mladí lidé žijící ve znevýhodněných čtvrtích často zažívají izolaci a segregaci, ať už záměrně nebo v důsledku zanedbávání. To vede k jejich další stigmatizaci a k zhoršování diskriminace, již zažívají, když se ocitnou mimo svou čtvrt, což často vede k začarovanému cyklu vyloučení a pocitu bezvýhodnosti. Následující opatření účinně podporují sociální začlenění, neboť řeší příčiny a příznaky segregace a izolace:

- uznat, že všichni mladí lidé by měli mít stejný přístup k občanské vybavenosti. Nemohou-li odpovědné orgány zajistit přístup k základním veřejným službám (včetně pošt, komunitních center, center pro práci s mládeží, služeb zaměstnanosti a informačních a komunikačních technologií), investovat do praktických a cenově dostupných dopravních služeb;
- oslovit nejvíce izolované a vyloučené mladé lidi v okrajových a segregovaných znevýhodněných komunitách a nabídnout jim informace, neformální vzdělávání a další příležitosti k zapojení, například prostřednictvím „mobilní práce s mládeží“;
- řešit specifické potřeby segregovaných a izolovaných znevýhodněných komunit prostřednictvím spolupráce mezi jednotlivými sektory a úrovněmi veřejné správy a vypracovat strategie zlepšování komunit s přímým zapojením mladých lidí z dotčených komunit.

C. Podpora smysluplných příležitostí k účasti na plánování a správě prostředí, v němž žijí

Z politického hlediska patří mladí lidé ze znevýhodněných čtvrtí mezi nejvíce znevýhodněné skupiny v rámci širší komunity, a to dokonce i v rozhodovacích procesech, které mají přímý dopad na jejich životy. Účast na těchto procesech je jedním z důležitých mechanismů výkonu občanství. Konzultace s mladými lidmi ohledně záležitostí týkajících se plánování měst a řízení prostředí, v němž žijí, přinášejí doklady o skutečných potřebách a obavách, které je nutné řešit prostřednictvím politik. Následující opatření přispívají ke zlepšení konzultací a účasti mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí na rozhodování ohledně prostředí, v němž žijí, a dalších otázek, které jsou pro ně i pro širší komunitu důležité:

- vytvořit inkluzivní a transparentní procesy, které mladým lidem a jejich zástupcům umožňují účastnit se plánování prostředí, v němž žijí (na úrovni měst, komunit a čtvrtí), a v jejichž rámci jsou při plánování řádně zohledňovány potřeby mladých lidí, dostupnost základních veřejných služeb a občanské vybavenosti. Mezi příklady osvědčených postupů patří zřizování konzultačních orgánů mládeže na místní či regionální úrovni, jako jsou obecní rady mládeže nebo parlamenty a fóra mládeže, které umožňují všem mladým lidem – bez ohledu na to, zda patří či nepatří k organizacím nebo sdružením – vyjadřovat názory a prezentovat návrhy ohledně formulování a provádění politik, které se jich týkají, jakož i zásad společného řízení uplatňovaných v mládežnickém sektoru Rady Evropy;

- využívat místa a média, která jsou u mladých lidí oblíbená (sociální média, mládežnické organizace a centra mládeže, sportovní kluby, veřejné prostory navštěvované mladými lidmi), za účelem informování a konzultování mladých lidí ohledně procesů plánování, které se jich dotýkají;

- poskytovat mládežnickým organizacím působícím ve znevýhodněných čtvrtích udržitelnou podporu a zdroje k tomu, aby mohly oslovovat nejvíce znevýhodněné mladé lidi a usnadňovat jejich účast na příslušných diskusích.

D. Zajištění toho, aby všichni mladí lidé byli schopni v plném rozsahu a bez diskriminace vykonávat svou roli aktivních občanů

Diskriminace dále zhoršuje překážky bránící aktivnímu občanství, jimž mnozí mladí lidé žijící ve znevýhodněných čtvrtích čelí z důvodu sociálních předsudků, izolace apod. Opatření realizovaná prostřednictvím práce s mládeží, která podporují soudržnost a pozitivní vztahy mezi lidmi z různých prostředí, se ukázala být účinná v prevenci a nápravě diskriminace. Následující opatření mohou podpořit aktivní občanství mladých lidí:

- aktivně podporovat iniciativy mladých lidí ze znevýhodněných čtvrtí a jejich organizací zaměřené na soudržnost komunit, vzájemné porozumění mezi obyvateli komunity, potírání negativních postojů k lidem z odlišných sociálních a kulturních prostředí, snížení stigmatizace a předsudků a podporu přístupu k sociálním právům, lidských práv, začlenění atd. prostřednictvím široké škály opatření, včetně poskytování finančních prostředků, podpory přípravy a řízení projektů či budování zařízení a/nebo kapacit;

- podporovat projekty prosazující inkluzivní dostupnost, například zpřístupněním informací a aktivit členům komunity v tradičních a alternativních formátech;

- zvýšit investice do práce s mládeží (včetně mobilní práce s mládeží), občanské vybavenosti a mládežnických organizací, které zapojují mladé lidi do aktivit podporujících aktivní občanství, sociální soudržnost a mezikulturní dialog a dalších aktivit, které spojují mladé lidi ze znevýhodněných čtvrtí s širší skupinou jejich vrstevníků z menšinových i většinových komunit;

- provádět opatření k zajištění toho, aby veškeré budovy otevřené veřejnosti byly přístupné mladým lidem se zdravotním postižením, a to v souladu se zásadami univerzálního designu, které jsou přijímány jako standard přístupnosti v zastavěném prostředí;

- uznat specifickou zranitelnost konkrétních skupin mladých lidí v souvislosti s nejrůznějšími druhy diskriminace a stigmatizace, a je-li to vhodné, vypracovat konkrétní opatření k řešení tohoto problému.

E. Uznání a podpora neformálního vzdělávání, práce s mládeží, mládežnických organizací a pracovníků s mládeží ve znevýhodněných čtvrtích

Neformální vzdělávání/učení a práce s mládeží znovu a znovu prokazují svou účinnost, když pomáhají mladým lidem nalézat přístupy a řešení k překonání znevýhodnění, jemuž jsou vystaveni, a stát se aktivními a konstruktivními přispěvateli k rozvoji svých komunit a celé společnosti. Práce s mládeží a neformální vzdělávání/učení, jakož i jejich poskytovatelé – mládežnické organizace a obecněji pracovníci s mládeží, však často trpí nedostatečným společenským a politickým uznáním a považují se za povolání s nízkým statusem. Následující opatření zvyšují hodnotu práce s mládeží a neformálního vzdělávání/učení a přispívají k rozvoji komunit v celé Evropě:

- vybízet odpovědné orgány k uznání a oceňování práce s mládeží jako důležitého opatření při podpoře soudržnosti komunit, a to prostřednictvím celé škály opatření, zejména prostřednictvím konzultace odborníků v oblasti práce s mládeží při procesu tvorby a provádění strategií a politik týkajících se znevýhodněných mladých lidí; poskytování finančních prostředků pro pracovníky s mládeží a mládežnické organizace, a především zjednodušení postupů financování; usnadňování celoživotního učení pracovníků s mládeží; podpory výměny odborných znalostí mezi pracovníky s mládeží a dalšími odborníky pracujícími s mladými lidmi; zlepšování pracovních podmínek pro práci s mládeží a jejího statusu atd.;
- podporovat odborníky pracující s mládeží a mládežnické organizace poskytující neformální vzdělávání/učení při prosazování osvědčených postupů, a to prostřednictvím celé řady opatření, zejména relevantních legislativních a politických opatření;
- přijmout opatření k zajištění prostředí, které posiluje postavení mládežnických organizací působících v oblasti práce s mládeží a neformálního vzdělávání/učení ve znevýhodněných čtvrtích, a to mimo jiné poskytováním udržitelného financování a dalších forem strukturální podpory.

F. Zlepšení rovnosti pohlaví u mladých lidí žijících ve znevýhodněných čtvrtích

Mladé ženy žijící ve znevýhodněných čtvrtích bývají více vystaveny rizikům sociálního vyloučení, a proto při výkonu svých sociálních práv vyžadují dodatečnou podporu. Následující opatření účinně přispívají k prosazování rovnosti pohlaví a k zlepšování přístupu mladých lidí žijících ve znevýhodněných čtvrtích k sociálním právům:

- podporovat mladé rodiče (zejména mladé matky) ze znevýhodněných čtvrtí, aby pokračovaly ve vzdělávání či odborné přípravě nebo se k nim vracely nebo aby usilovaly o zaměstnání, a to prostřednictvím celé řady opatření, včetně vhodných systémů sociálních dávek a služeb podpory péče o děti;
- poskytovat specifická podpůrná opatření, která umožní mladým ženám a mužům žijícím ve znevýhodněných čtvrtích vyjadřovat ve veřejném prostoru záležitosti, které jsou pro ně důležité, a to prostřednictvím specializovaných platforem pro jejich zapojení do politického života mládežnických organizací a do společnosti;

- podporovat vedení mladých lidí v komunitě prostřednictvím celé řady opatření, včetně podpory mládežnických organizací určených konkrétnímu pohlaví, práce s mládeží zaměřené na společné vzdělávání mužů a žen a iniciativ pro chlapce / mladé muže citlivých z hlediska rovnosti pohlaví.

G. Předcházení všem formám násilí ve znevýhodněných čtvrtích

Znevýhodněné čtvrti jsou často sužovány násilím, v domácnostech i mimo ně, přičemž mladí lidé jsou jak oběťmi, tak i pachatelí. Velmi různorodé formy násilí, které lze pozorovat, vytvářejí atmosféru strachu a vedou k dalším předsudkům a diskriminaci vůči mladým lidem z těchto čtvrtí. Následující přístupy mohou pomoci předcházet a ukončit násilí:

- vytvářet platformy pro dialog mezi jednotlivými odpovědnými orgány na místní, regionální a národní úrovni (včetně policie, systému spravedlnosti mladistvých a probačních služeb, zdravotních a sociálních služeb a pracovníků s mládeží) a mladými lidmi ve znevýhodněných čtvrtích a jejich zástupci (mládežnickými organizacemi, poskytovateli práce s mládeží atd.) s cílem identifikovat příčiny všech forem násilí v dané čtvrti a nalézt strategie k jejich účinnému potírání;
- vytvářet a provádět programy formálního a neformálního vzdělávání, které se zabývají šikanou, sexuálním obtěžováním, násilím založeným na pohlaví a veškerými dalšími formami násilí, které se ve znevýhodněných čtvrtích vyskytují;
- zajistit dostupnost podpůrných opatření, která podporují proces zotavení mladých obětí násilí, a informace o těchto opatřeních co nejvíce šířit ve znevýhodněných čtvrtích, a to prostřednictvím komunikačních prostředků vhodných pro mládež;
- vybízet mladé oběti k tomu, aby násilí založené na pohlaví hlásily policii, a současně zajistit, aby měly přístup ke službám nezbytným k zajištění jejich bezpečnosti, včetně dostupnosti alternativního ubytování pro tyto osoby a jejich děti, vhodného poradenství a finanční podpory;
- realizovat školení v oblasti lidských práv, které je citlivé z hlediska rovnosti pohlaví, určené policistům, právníkům a zástupcům dalších odpovědných orgánů zabývajících se problematikou násilí ve znevýhodněných čtvrtích;
- vybízet policisty k ochraně mladých lidí ve znevýhodněných čtvrtích před násilím, a to i prostřednictvím jednoznačných a účinných sankcí za to, že tak nečiní;
- usnadňovat iniciativy zaměřené na podporu procesu nápravy pachatelů násilí, opětovného začlenění mladých pachatelů do společnosti a předcházení slovním projevům nenávisti a trestným činům páchaným z nenávisti.

* * *

Slovníček pojmů

Aktivní občanství: Schopnost promyšleně a odpovědně se účastnit politického, hospodářského, společenského a kulturního života. Mladí lidé se s aktivním občanstvím seznamují tím, že jsou jim představovány myšlenky a hodnoty, jež jsou základem občanství v demokracii (obvykle prostřednictvím určité formy formálního či neformálního vzdělávání), že jsou aktivními a odpovědnými členy své komunity (prostřednictvím aktivit občanské společnosti), a jakmile dosáhnou příslušného věku, také uplatňováním práv a povinností občanů v demokracii (hlasování a kandidatura ve volbách atd.). Jedná se současně o lidské právo a povinnost. Aktivní občanství vyžaduje jak příležitost, tak i schopnost. Mladí lidé, kteří čelí překážkám v přístupu k sociálním právům, také s vyšší pravděpodobností čelí překážkám ve výkonu aktivního občanství a odpovědné účasti ve společnosti.

Společné řízení: Model partnerství mezi veřejnými orgány (zástupci státní správy odpovědnými za mládež) a občanskou společností (zástupci nevládních mládežnických organizací a sítí), který je od 60. let 20. století uplatňován v mládežnickém sektoru Rady Evropy. Partneři v systému společného řízení společně a na rovném základě rozhodují o politikách a programech mládežnického sektoru Rady Evropy a určují způsob jejich financování.

Znevýhodnění (sociální): Nedostatečný přístup k nástrojům, které každá osoba potřebuje pro svou soběstačnost a udržitelnou samostatnost. V kontextu projektu „Enter!“ se znevýhodnění chápe jako proces, jímž jsou některým skupinám mladých lidí či jiných osob systematicky odepírány (ať již z kontextu nebo zanedbáváním) příležitosti a/nebo prostředky k plnému požívání sociálních práv (jak jsou definována Evropskou sociální chartou), což ve skutečnosti představuje porušení jejich lidských práv. Pociťované znevýhodnění může zahrnovat nedostatek či absenci nezávislosti; pobídek; odpovědnosti; sebeúcty a úcty od ostatních; zdraví; vzdělávání; informací; zaměstnání; dostatečné finanční podpory; sociálního, kulturního a finančního kapitálu; pružných systémů podpory či účasti.

Znevýhodněné čtvrti: Oblasti nebo komunity, jejichž obyvatelé, včetně mladých lidí, trpí chudobou, deprivací, násilím, vyloučením, marginalizací, nedostatkem příležitostí, špatnými životními podmínkami, narušeným životním prostředím a zranitelností ve větší míře než většina obyvatelstva. Znevýhodněné čtvrti postrádají důležitou infrastrukturu a služby pro mladé lidi, což má negativní dopad na jejich životní příležitosti a budoucí rozvoj. Tato infrastruktura a služby zahrnují centra mládeže, školy a další vzdělávací zařízení, sportovní a kulturní zařízení, veřejné prostory k setkávání, zdravotní střediska, agentury práce a subjekty poskytující odbornou přípravu, jakož i místní podniky a komunitní iniciativy.

Tyto čtvrti jsou často odmítány nebo přehlíženy, pokud jde o financování národními, regionálními a místními orgány a soukromým sektorem. Často jsou také vzdáleny od center měst bez odpovídajících systémů dopravy, což vede k izolaci a segregaci.^[2] V tomto doporučení se výrazem „znevýhodněné čtvrti“ rozumí v zásadě městské oblasti, ale také venkovské oblasti, v nichž jsou usazeny Romské^[3] komunity žijící obecně ve špatných podmínkách.

Znevýhodnění mladí lidé: Mladí lidé žijící ve znevýhodněných čtvrtích (jak jsou definovány výše) se setkávají s rozmanitými a vícečetnými formami (sociálního) znevýhodnění (jak je definováno výše), včetně nedostatečného hospodářského, kulturního a sociálního kapitálu a/nebo zdrojů; nedostatečného přístupu ke vzdělání či jeho úspěšného absolvování; nedostatečné odborné přípravy nebo pracovních příležitostí; špatných vyhlídek do budoucna; zvýšeného rizika bezdomovectví, konfliktu se zákonem, sexuálního vykořisťování a/nebo násilí a zneužívání návykových látek atd. Znevýhodněnými mladými lidmi se navíc mohou stát mladí lidé z určitých kategorií, včetně mladých lidí vyrůstajících v péči nebo bez rodiny; mladí lidé z rodin migrantů nebo z etnických menšin; mladí Romové; mladí lidé se zdravotním postižením, problémy s duševním zdravím nebo žijící s nemocí a mladí lidé žijící v segregovaných nebo izolovaných komunitách – u těchto mladých lidí existuje podstatně vyšší pravděpodobnost, že se setkají se sociálním znevýhodněním, než u ostatních mladých lidí. Znevýhodnění mladí lidé jsou jedněmi z těch, kteří jsou nejvíce odsouváni na okraj společnosti, a vyžadují zvláštní podpůrná opatření k tomu, aby měli přístup ke stejným příležitostem jako jejich vrstevníci.

Diskriminace: Pojmem „diskriminace“ se rozumí všechny formy diskriminace bez ohledu na důvod, jak jsou výslovně uvedeny v článku 14 Evropské úmluvy o lidských právech, a veškeré další formy stanovené judikaturou Evropského soudu pro lidská práva.

Mobilní práce s mládeží: Pružná a „proaktivní“ forma práce s mládeží, která vychází za mladými lidmi, s nimiž se snaží pracovat, namísto jejich seskupování v centralizovaném pracovišti, jako je například kancelář či centrum mládeže. Mobilní práce s mládeží má různé formy a zahrnuje terénní práci na ulici, individuální pomoc a poradenství, skupinovou práci či komunitní práci a probíhá stejnou měrou venku i uvnitř, v soukromých i veřejných prostorech.

Neformální vzdělávání: „Neformální vzdělávání“ znamená jakýkoli plánovaný program vzdělávání, jehož účelem je zlepšit určitý soubor dovedností a kompetencí mimo rámec formálního vzdělávacího prostředí.^[4]

Informální vzdělávání: „Informální vzdělávání“ znamená celoživotní proces, jehož prostřednictvím si každý jedinec osvojuje postoje, hodnoty, dovednosti a znalosti ze vzdělávacích vlivů a zdrojů ve svém vlastním prostředí a z každodenních zkušeností (rodina, skupina vrstevníků, sousedé, setkávání, knihovna, hromadné sdělovací prostředky, práce, hry atd.).

Sociální práva: Práva obsažená v Evropské sociální chartě a v revidované Evropské sociální chartě.

Politika mládeže: Strategie realizovaná veřejnými orgány s cílem poskytnout mladým lidem příležitosti a zkušenosti, které podporují jejich úspěšné začlenění do společnosti a umožňují jim být aktivními a odpovědnými členy společnosti, jakož i původci změn. Zahrnuje čtyři dimenze týkající se všech aspektů života mladých lidí: a. být v dobré kondici (fyzické a duševní); b. učení (informální, neformální a formální); c. účast; a d. začlenění. Politika mládeže může kombinovat různé nástroje zásahů (právní předpisy, specifické programy atd.) a integruje dlouhodobou vzdělávací perspektivu. Ačkoli se politika mládeže zaměřuje na všechny mladé lidi, měla by věnovat zvláštní pozornost těm, kteří jsou sociálně, hospodářsky či kulturně zranitelní.

Pracovníci s mládeží: Lidé, kteří se podílejí na práci nebo činnostech s mladými lidmi a pro mladé lidi, a to na dobrovolnickém či profesionálním základě a v různých prostředích, včetně mládežnických organizací, služeb pro mládež, center mládeže, institucí poskytujících odbornou přípravu pro práci s mládeží / sociální práci a veškerých dalších struktur působících v oblasti neformálního vzdělávání s mladými lidmi.

[1] V každodenním diskursu se pojmem „mladí lidé“ často označují osoby starší 12 či 13 let. Pro statistické účely definuje OSN mládež jako osoby ve věku od 15 do 24 let, aniž by tím byly dotčeny vnitrostátní definice.

[2] Inspirováno definicí zranitelných regionů, kterou uvádí autorka Mary Daly v publikaci *Access to social rights in Europe* (Přístup k sociálním právům v Evropě), Council of Europe Publishing, Štrasburk, říjen 2002.

[3] Pojmem „Romové“ používaným v Radě Evropy se rozumí Romové, Sinti, Kalé a příbuzné skupiny v Evropě, včetně kočovníků a východních skupin (Domové a Lomové), a pokrývá širokou rozmanitost dotyčných skupin, včetně osob, které se identifikují jako Cikáni.

[4] Viz doporučení CM/Rec(2010)7 Výboru ministrů členským státům o Chartě Rady Evropy o výchově k demokratickému občanství a lidským právům.